

הקמת שגרירות ושליחת שגריר למדינת מצרים

מאת: הרב אלירן זוהר

- פתיחה
- לא לשוב למצרים איסור או הבטחה
- אזהרה, מצווה או שתי מצוות
- גדר המצווה וטעמה
- שיטת הרמב"ם
- דעת המקראי קודש בשיטת הרמב"ם
- ישיבת גדולי ישראל במצרים
- שיטת הסמ"ג ברמב"ם
- שיטת הודב"ז ברמב"ם
- שיטת באר בשדה
- שיטת הריטב"א
- סיכום

פתיחה

משרד החוץ בממשלה אחראי על גיבוש מדיניות החוץ של ממשלת ישראל, ביצועה והסברתה, הרחבה והעמקה של קשריה הבינלאומיים עם שאר מדינות בנושאים שונים: מדיניים; ביטחוניים; כלכליים; שיתופי פעולה; הגשת סיוע ועוד. יחסים בינלאומיים טובים עם מדינות מורידים מתחים ומריבות ומרבים את השלום בעולם. מאז ומקדם, עוד מימי התנ"ך, יצרו מדינות ומלכויות יחסים דיפלומטיים בין מדינות בכדי ליצור שיתופי פעולה ביניהם. תהליך זה היווה מערך חשוב לשלטון הריבוני, הן מצד ביטחון הממלכה והתושבים והן מצד כלכלת המדינה וכדו'. בעידן המודרני התחילו מדינות לשלוח נציג דיפלומטי, שגריר, שנמצא במדינה זרה מטעם מדינתו בכדי שיעמיק את הקשר והידידות בין שתי המדינות. כיום ישנם כ-103 נציגויות דיפלומטיות של ישראל בעולם כאשר כולם תחת פיקודו וניהולו של משרד החוץ.

מאמר זה יעסוק באחת ממצוות התורה שיש לה שייכות והשפעה על שליחת שגריר ישראלי למדינת מצרים. בעקבות שנושא זה תלוי בדיון הלכתי סגנון המאמר בנוי כסגנון תשובה הלכתית שכתבתי בימי חורפי. בשלשה מקומות בתורה נזכרה החזרה למצרים: פעם ראשונה קודם קריעת ים סוף כאשר "וּפְרָעָה הַקָּרִיב וּגו' וּנְלַחְצוּ הָעַם, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: אֵל-תִּירָאוּ וְהַתִּיַצְבוּ וְרָאוּ אֶת-יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרָאֹתָם עוֹד עַד-עוֹלָם; פֶּעַם שֵׁנִיָּה בְּמִצְוַת הַמֶּלֶךְ שְׂנֵאֲמַר²: רַק לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ סוֹסִים וְלֹא-יֵשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִמָּה

¹ שמות יד, יג.

² דברים יז, טז.

למען הרבות סוס ו'ה' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד; ופעם שלישית בקללות שבמשנה תורה³: וְהַשִּׁבְךָ ה' מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לָךְ לֹא-תִסִּיף עוֹד לָרְאֹתָהּ...". מלשון הפסוקים נשמע שאל לנו לשוב למצרים לאחר שיצאנו משם אמנם לא ברור האם נאסרה עלינו החזרה למצרים או שזו הבטחה של נשוב? אם נאסרה החזרה למצרים אז אולי נאסר עלינו גם להושיב שם שגריר מטעמנו? לכן תחילה עלינו לברר האם פסוקים אלו אוסרים עלינו את החזרה או שמא הינם רק הבטחה שה' לא ישיב אותנו שוב להיות עבדים במצרים אלא אם כן זהו עונש.

לא לשוב למצרים איסור או הבטחה

על הפסוק הראשון, "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", מפרש התרגום הירושלמי⁴: "כמא דחמיתון ית מצראי יומא דין, לא תוספון למחמי יתהון עד עלמא בשיעבוד". נראה שמפרש את הפסוק כהבטחה לעם ישראל שלא ישובו להשתעבד עוד למצרים לעולם⁵. אמנם במכילתא מצינו שמפרש את הפסוק כאזהרה לעם ישראל שלא ישובו למצרים⁶:

כי כאשר ראיתם את מצרים. בשלשה מקומות הזהיר המקום לישראל שלא לחזור למצרים שנאמר (שמות יד, יג) כי כאשר וכו'. ואמר (דברים יז, טז) לא תוסיפון וכו'. ואמר (דברים כח, טח) בדרך אשר אמרתי לך. בשלשתם חזרו ובשלשתם נפלו. הראשונה בימי סנחריב שנאמר (ישעיה לא) "הוי היורדים מצרים לעזרה". השנית בימי יוחנן בן קרח שנאמר (ירמיה מב, טז): "וְהִיְתָה הַחֲרֵב אֲשֶׁר אֶתֶם יְרֵאִים מִמֶּנָּה שֶׁם תִּשְׁיֵג אֶתְכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָרַעַב אֲשֶׁר-אֶתֶם דְּאֲגִים מִמֶּנּוּ שֶׁם יִדְבַק אַחֲרֵיכֶם מִצְרַיִם וְשֶׁם תָּמְתוּ. והשלישי בימי טורגינוס⁷. בשלשתן חזרו ובשלשתן נפלו הדא הוא דכתיב (הושע ז) אפרים יונה פותה אין לב⁸.

ואפשר שלזה נתכוון הרמב"ן שכתב⁹: "שהיא מצווה באמת לא הבטחה".

³ דברים כח, טח.

⁴ על מהותו של התרגום הירושלמי ראה לדוגמה: "שער למקרא" מאת יוסף ניצן - משה יעקובי, ספריית אלינר ההסתדרות הציונית העולמית המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה, ירושלים תשמ"ח.

⁵ בדרך מליצה אפשר ליתן ראייה להבטחה זו ממה דכתיב בקללות: "והשיבך ה' מצרים וגו' והתמכרתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות ואין קונה", ומדוע ואין קונה, משום דה' הבטיחך שלא תשוב ותשתעבד למצרים.

⁶ בשלח סוף פרשה ב.

⁷ הגהות הגר"א טוטינוס, נ"א טרכינס.

⁸ והובא ג"כ בירושלמי (סוכה פ"ה ה"א) במעט שינוי לשון.

⁹ שמות יד, יג.

אזהרה, מצווה או שתי מצוות

על בסיס המכילתא והירושלמי, המפרשים את הפסוקים כאזהרה, נטו כל הפוסקים ומוניי המצוות לראות את החזרה למצרים כאיסור. על פי זה יש לעיין האם היא נמנת בתרי"ג המצוות. ראשון לכולם רבינו יהודאי גאון, בעל הלכות גדולות, בהקדמתו לספרו מונה את תרי"ג המצוות ומונה אזהרתנו לשתי מצוות. האחת "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", והשניה "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד". ומובן שכל אחת מיירי בעניין אחר שלכן מונה אותם לשתי מצוות. הראשון נראה דקאי על המצריים עצמם כדיוקא דקרא ל'ראותם'. והשני נראה דקאי על הדרך כמפורש בקרא. ואפשר ששיטה זאת נזכרה בהראב"ע דכתב¹⁰: "לא תוסיפון וגו' מצוה היתה ולא נכתבה, ויש אומרים מטעם לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם וזאת דרך אחרת". כלומר ישנה מצוה שלא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, וישנה גם כן מצוה שלא להוסיף לראותם וזה אפילו מדרך אחרת. אחרי בה"ג בא רבינו סעדיה גאון בספרו למניין המצוות וכתב: "המלך אל ישיב עם ואל ירבה סוסים ונשים וממונים". לפי דעתו אזהרה היא למלך שלא ישיב את העם מצרימה, ומשמע שעל העם אין איסור לשוב למצרים. ואפשר שמפרש הפסוק הראשון כתרגום הירושלמי שהוא הבטחה. ואולי דעתו נזכרה בהראב"ע שכתב¹¹: "ויש בעלי אזהרות שהכניסו במצוות לאוון שפירושם טעם כמו ולא יסור לבבו, ולא ישיב את העם וכו'".

הרמב"ם הבא אחריהם כתב¹²:

האזהרה שהזהירנו שלעולם לא לגור בארץ מצרים, כדי שלא נלמד כפירתם ושלא ננהג כמנהגיהם המגונים לדעת התורה. והוא אמרו יתעלה לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. וכבר נכפל הלאו בעניין הזה שלוש פעמים. אמרו בשלושה מקומות הזהירה התורה את ישראל שלא לשוב למצרים, ובשלושה חזרו ובשלושתן נענשו. שלושת המקומות וכו', ואע"פ שפשט הלשון שהוא ספור, בא לנו בקבלה שהוא לאו. וכבר נתבאר בסוף גמרא סוכה שגם אלכסנדריא היא מכלל הארץ שאסור לדור בה. ומים אלכסנדריא מודדים חבל ארץ באורך ארבע מאות פרסה ורוחב ארבע מאות פרסה, וזוהי כל ארץ מצרים שאסור לדור בה. אבל מותר לעבור בה לשם מסחר או כדי לעבור לארץ אחרת ובפירוש אמרו בירושלמי: לישיבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ.

חזינן שפיר שסובר כבה"ג, דהלאו קאי על ישראל ולא כרס"ג. אולם מאידך החשיבה כמצווה אחת כרס"ג ולא כבה"ג לשתי מצוות. ואחר הרמב"ם נגררו כל שאר מוני המצוות: ספר יראים (שט [שג]), סמ"ג (לאו רכז), ספר החינוך (מצוה תק). מהר"ם חאגיז (מצווה תק, לאו רצה). וכן הוא במפרשי התורה הרמב"ן (שמות יד, יג) ורבינו בחיי (דברים יז, טז).

¹⁰ דברים יז, טו.

¹¹ בספרו יסוד מורא, שער שני.

¹² לאו מו מהדורת קאפח.

גדר המצווה וטעמה

אך נראה דכל הני רבוותא חלוקים בגדר הלאו ובטעמו: הנה דעת הרמב"ם מבוארת שפיר שהיא כדעת הירושלמי דכל האיסור הוא לשוב ולגור בארץ מצרים שהיא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, אבל אם חוזר לסחורה או עובר דרך מצרים לכבוש ארצות וכדומה מותר. ודרשו זאת בירושלמי מלא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. ובטעם האיסור שאינו מפורש בתלמוד, מבאר שהוא משום שלא נלמד ממעשיהם ומנהגיהם המגונים של המצריים. וכתבו כמותו הרמב"ן¹³, וספר החינוך¹⁴. נמצא שכאשר חוזר למצרים לצורך מסחר וכדומה שהוא בדרך ארעי ליכא חששא שילמד ממעשיהם, ומותר לרדת למצרים אפילו מצריים במקומם. משא"כ כשחוזר לשיבה שאז ישנו הטעם שילמד ממעשיהם אין נפק"מ מאיזה טעם יורד, שאפילו יורד מטעם עבודה (לסחורה) יהיה אסור, כיוון שירידתו להתיישב שם משך זמן, נחשב זה לדרך קבע וישנו החשש שילמד ממעשיהם¹⁵. וכך ג"כ כתב המזרחי על התורה¹⁶, לשיבה אפילו לסחורה אסור. וכתב כן גם לדעת רש"י. ולפי זה, אדם שמכורח תפקידו צריך להתגורר במצרים אין לו לקבל את הצעת העבודה, שכן לפי דעות אלו אין היתר לשוב ולהתיישב במצרים.

שיטת הרמב"ם

איברא הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה כתב¹⁷:

כשעלה סנחריב מלך אשור, בילבל כל האומות ועירבם זה בזה והגלה אותם ממקומם. ואלו המצריים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם וכן האדומיים שבשדה אדום. והואיל ונתערבו ד' אומות האסורים בכל אומות העולם שהן מותרים, הותר הכל שכל הפורש מהן להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב.

ולפי זה האידנא, לאחר סנחריב, אין עוד המצריים שאסרה התורה בשלם להתיישב במצרים נמצאים עוד בארץ מצרים. וא"כ אין טעם לאסור ההתיישבות במצרים משום דליכא עוד לחששא דילמד ממעשיהם. וקשה על הרמב"ם מסוכה (נא): גבי אנשי אלכסנדריא דאמר אביי: וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן, מאי טעמא איענשו? משום דעברי אהאי קרא לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, ואינהו הדרו אתו וכו'.

והא מעשה זה היה לאחר בלבול סנחריב ואין מצרים במקומם וא"כ מאי טעמא איענשו. כן הקשו הסמ"ג, מקראי קודש¹⁸ ופרי חדש בהגהותיו על הרמב"ם (ה' מלכים) ונשאר בצ"ע. עוד צריך עיון על מה שפסק בהלכות מלכים¹⁹:

¹³ דברים יז, טז.

¹⁴ מצווה תק.

¹⁵ תנא דמסייע לרמב"ם ראה בזוהר (בשלח ד' מו ע"א) וז"ל: "רבי יוסי אקשי ואמר, כתיב כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. אי הכי כל יומא הוה חמאן להווא ערב רב. אמר רבי יהודה ערב רב כתיב ולא מצרים, ולא עוד אלא דכלהו אתגזרו (מלו) וכיון דאתגזרו לא אקרין מצראי עכ"ל משמע דהאיסור הוא משום המצריים".

¹⁶ דברים יז, טז.

¹⁷ סוף פרק יב.

¹⁸ לרבי חיים אבולעפיא.

¹⁹ פ"ה ה' ז-ח.

ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים מן הים הגדול ועד המערב ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר. הכל אסור להתיישב בה. בשלושה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים שנאמר וכו' ואלכסנדריא בכלל האסור.

[הלכה ח] מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות ואין אסור אלא להשתקע שם. ואין לוקין על לאו זה, שבעת הכניסה מותר הוא. ואם יחשב לישב ולהשתקע שם אין בו מעשה. וירא לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין שהיא מותרת ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות שנאמר כמעשה ארץ מצרים.

ולא היה לו לסתום שאסור לשכון במצרים, דמשמע דאסור אף בזמן הזה אחר בלבול סנחריב והלא ליכא עוד לחששא דילמד ממעשיהם. כן הקשה בספר צידה לדרך²⁰. וכן הוא במקראי קודש. על קושיא קמייתא דמדוע נענשו אנשי אלכסנדריא תירץ הצייד לדרך שאותם אנשי אלכסנדריא ירדו שם עוד קודם שעלה סנחריב אלא שלא נתמלאה סאתם עד אותו הזמן שנענשו²¹. ואילו על קושיא בתרא נשאר בצ"ע.

בספר לבוש הבוץ והארגמן²² כתב על איסור ארבעת האומות לבוא בקהל ישראל²³:

במה דברים אמורים בדורות הראשונים קודם שעלה סנחריב ובלבל את העולם שהיה חזקת כל אומה יושבת על ארצה והבנים מוחזקים אחריהם, אבל האידנא אחר שעלה סנחריב ובלבל את העולם, כל הארצות כשרות אחר שנתגיירו אפילו ארץ עמון ומואב ואדום ומצרי, שכבר העביר סנחריב כל האומות לערים ולארצות אחרות והושיב אחריהם תחתם, ואע"ג דודאי מיעוטם נשארו במקומם והוי ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. מכל מקום אותו שמתגייר הרי הוא פורש מהם וכל דפריש מרובא קפריש ומותרים מיד.

ויש אומרים דווקא עמוני ומואבי ואדומים מותרים מיד וכו' אבל מצרי אסור וכו' למצרים נתן קצבה וכו'.

ולפי דבריו אפשר לתרץ קושיית הצד"ל, דאע"ג דסנחריב בלבל האומות ומצרים לא במקומם ולכן מטעם זה מותרים הם לבוא בקהל מיד אם נתגיירו, מ"מ להתיישב במצרים כיון דנשארו מיעוט וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי נמצא דעדיין האידנא נמצאים מצריים במקומם וישנו החשש דילמד ממעשיהם²⁴. ובזה יובן מדוע סתם הרמב"ם לאסור הישיבה במצרים גם לאחר בלבול סנחריב, שהאיסור במקומו עומד. ונפלא ממני מדוע לא הזכיר תירוץ זה הרב איילנבורג דהלא תלמיד מובהק הוא של בעל הלבושים.

²⁰ דברים יז, טז לרבי יששכר בער איילנבורג.

²¹ ראה על זה במאמרי 'אנשי אלכסנדריא'.

²² לרב מרדכי יפה.

²³ אה"ע ס"ד אות י.

²⁴ ראה לקוטי שיחות לאדמו"ר מיליובאוויטש מה שעוד ביאר בזה.

דעת המקראי קודש בשיטת הרמב"ם

הרב מקראי קודש מכוח הקושיות תירץ שאין האיסור משום המצריים אלא משום הארץ עצמה. ואפשר לדייק כן מלשון הרמב"ם שכתב²⁵ "מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות שנאמר כמעשה ארץ מצרים", ו'מעשיה' מכוון כלפי הארץ עצמה, דאי קאי על המצריים הוי ליה למימר 'מפני שמעשיהם'. ונמצא שביד החזקה לא כתב כבספר המצוות, דאילו התם מיירי במנהגיהם המגונים של מצריים ואילו הכא מיירי בארץ עצמה. וכתב ביד מלאכי²⁶:

אין להקשות על הרמב"ם בספר המצוות אלא במה שהוא מתייחס למניין המצוות אבל במתייחס לדעת תלמוד המצוות ודיניהם לא דק בהם כל-כך, כי בספר היד הוא מקום תחנותן ודקדוקן כמו שנראה מתשובת הרב עצמו להרב שמואל ראש ישיבת בבל הלא היא כתובה בתוך תשובותיו הנדפסות וממנה יש תשובה על כל מה שיקשה אל המעיין במה שלא יכוין הרמב"ם באיזה עניינים מה שכתב בספר המצוות עם חבור היד. מלבד מה שאפשר ג"כ מן החזרה ממה שהיה סבור קודם לכן וכמו שמצינן כיוצא בו בתלמוד הדר ביה פלוני מההיא, ובמהדורא קמא אמר לן הכי ובמהדורא בתרא אמר לן הכי, וכן דרך חכמים ונבונים אשר דעתם ניתוספת עליהם כל זמן שמזקינים. קנאת סופרים סוף שרש י"ד.

ועולה דהעיקר הוא כדכתב הרמב"ם ביד החזקה. וא"כ התם כתב מעשיה דקאי על הארץ. ועוד אפשר דחזר בו. וזהו שכתב המקראי קודש דהאיסור הוא משום הארץ ולא אנשיה, שהיא ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה. ולפי זה תתורץ קושיית בלבול שנחריב מדוע סתם הרמב"ם בה' מלכים, שכן האיסור לשכון במצרים לא תלוי כלל באנשיה אלא בארץ ולא איכפת לן כלל מה שאין מצריים במקומם. ובוזה מתורץ ג"כ מדוע נענשו אנשי אלכסנדריא.

ונראה לי שהיה אפשר לתרץ בפשטות כפי שכתב ביד מלאכי²⁷:

מעולם לא ראינו ולא שמענו שהרמב"ם ז"ל סותם דבריו בס' היד וסומך על מה שכתב בפירוש המשנה. זה לא ניתן לאמר אלא שדרך הרמב"ם ז"ל לפרש דבריו במקום אחד בס' היד ובמקום אחר סותם דבריו וסומך על מה שכתב במקום אחר וכו' ואף גם זאת לא שייך אלא כשסומך כאן על מה שכתב כבר במקום אחר הקודם לזה אבל שנאמר שסומך כאן על מה שיבוא לפנינו היא סמיכה שאין בה עמידה וכו'.

ולפי זה מתורץ שפיר מה דסתם הרמב"ם בה' מלכים משום דסמך על מה שביאר קודם לזה בהלכות איסורי ביאה שאין המצריים במקומם ושרי. ואפשר שכך הבין בחידושי הריטב"א דכתב²⁸: "וי"א שאותן עיירות כבר נתבלבלו ונחרבו, ואלו עיירות אחרות הן שנתיישבו אח"כ וכו'. ובפשטות כתב זה לדעת הרמב"ם ע"ש ודו"ק. ובדרך זו נזדקק ליישב מדוע נענשו אנשי אלכסנדריא.

²⁵ הלכות מלכים סוף ה"ח.

²⁶ כללי הרמב"ם אות כג.

²⁷ שם, אות ו.

²⁸ יומא לח ע"א.

ישיבת גדולי ישראל במצרים

והנה לפי הלבוש והמקראי קודש שכתבו שהרמב"ם אוסר גם האידנא לירד לישיבה במצרים, יש לעיין כיצד הרמב"ם עצמו ישב במצרים, והרס"ג ועוד רבים וגדולים כרדב"ז ושיטה מקובצת והאריז"ל.

וכתב בספר יראים²⁹: וראיתי ושמעתי כמה בני אדם טובים שהלכו למצרים ונפלתי על מה סמכו. ובסמ"ג: ויש תימה על כמה קהילות השוכנים שם וגם רבינו משה בר מימון הלך לשם לגור. ותירץ ביראים: ויש לומר מדכתיב בדרך הזה עוד שלא אסר הכתוב אלא לשוב מארץ ישראל למצרים אבל בשאר (אוצ"ל משאר) ארצות מותר. ונמשכו אחריו הסמ"ג (לאו רכז), ריב"א על התורה (דברים יז, טז), הגהות מימוניות (ה' מלכים אות ב), מזרחי על התורה (שם) ושפתי חכמים (שם). ובזה מיושב כיצד הרמב"ם ושאר קהילות ישבו במצרים שכן אין האיסור אלא ליורדים מארץ ישראל למצרים משא"כ משאר ארצות דמותר, והם ירדו למצרים משאר ארצות.

והנה הואיל ומשה בר יעקב מקוצי (הסמ"ג) באר את המשנה תורה הזאת לאמר לדעת הרמב"ם שאין האיסור לשוב ולגור במצרים אלא א"כ יורד מארץ ישראל ושעל זה סמך הרמב"ם בירדו למצרים, קשיא לי טובא מכמה צדדים: דאם טעם האיסור הוא משום מצריים, דחשש דילמד ממעשיהם, מאי שנא מניין ירד למצרים. ותימה הכי גדולה היא דהרמב"ם עצמו משמע שהיה תחילה בארץ ישראל ואח"כ ירד למצרים וכפי שנראה מאיגרתו לר' יפת הדיין³⁰. ועוד והוא העיקר דאי סבירא ליה להרמב"ם דזהו גדר הלאו לא הוה שתיק מיניה. אמנם על מה דהקשנו דאי מטעם המצריים מאי שנא מניין ירד אפשר לישיב על פי הרא"ם שכתב:

לא תוסיפון לשוב בדרך. צוה הבורא שלא ישובו ישראל במצרים דכתיב בפרשת שופטים וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. אע"ג דאמרינן בברכות פרק תפילת השחר (כח.) שהתירו יהודה גר העמוני לבוא בקהל מטעם שבא סנחריב ובילבל את העולם כולו וגם מצריים נתבלבלו כדתניא בתוספתא דקדושין אמר לו רבי עקיבא למנימין גר המצרי טעית כבר בא סנחריב ובלבל את כל העולם ולא מצריים במקומם הם יושבים. אין להתיר מטעם זה לשוב שהרי דרך מצרים נאסר ולא במצרים הדבר תלוי. ועוד לא ק"ל כר"ע דאמר מצרים נתבלבל אלא כרבן גמליאל ורבי יהושע דנחלקו עלה במסכת ידים דתניא התם א"ל ר"ג אף גר מצרי יהא מותר א"ל רבי יהושע למצריים נתן להם הכתוב קצבה דכתיב מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפוצו שם וישובו על אדמתם ואמרינן בסוכה פרק החליל (נא:) על אנשי אלכסנדריא מאי טעמא איענשו משום דעברו אהאי קרא דכתיב לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד והוא לאחר בלבולו של סנחריב הוה וראיתי ושמעתי כמה בני אדם טובים שהלכו למצרים ונפלאתי על מה סמכו. ויש לומר מדכתיב בדרך הזה (עוד) שלא אסר הכתוב אלא לשוב מארץ ישראל למצרים אבל בשאר (אוצ"ל משאר) ארצות מותר.

²⁹ לרבי אליעזר ממיץ.

³⁰ ראה אגרות הרמב"ם מהדורת י. שילת שכן העלו במחקרם מכתבי הרמב"ם. וכן מובא על האריז"ל שירד מצפת לאחר מות אביו אל דודו שבמצרים.

וסמך לדבר שהלך דניאל מבבל לאלכסנדריה של מצרים כדאמרינן בחלק (צג.) ודניאל להיכן אזל אמר ר' יוחנן שהלך להביא חזרים מאלכסנדריה של מצרים, והא תניא תודוס הרופא אומר אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריה של מצרים אלא אם כן חותכין האם שלה בשביל שלא תלד. זוטרי אייתי בלא דעתייהו.

וברור בדבריו שאין טעם איסור השיבה למצרים משום המצריים, אלא 'דרך מצרים נאסר', נראה דהכוונה ארץ מצרים. וכל האיסור הוא דווקא שיורד מארץ ישראל להתיישב במצרים וכדיוקא דקרא לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. 'עוד', היינו, לכמו שירדתם בפעם הראשונה וכמו שכתב בתועפות רא"ם ע"ש. ואף דלדידי עוד צריך עיון בביאור שיטת הרא"ם, מ"מ ודאי הוא דאין קפידא ואיסור על עצם ההליכה גופה אפילו אם יורד מארץ ישראל למצרים לגור בה. שכן האיסור הוא הישיבה במצרים אלא שלא אסרה התורה לשיטה זו ההתיישבות אלא כאשר יורד מארץ ישראל למצרים. וכדכתב בספר קרית ספר³¹:

שלא לשכון בארץ מצרים כדכתיב לא תוסיפון וגו'. ומדרשינן בירושלמי לשיבה וכו' משמע דבאיסור הוא השכונה שם ולא ההליכה, אף על גב דכתיב לא תוסיפון לשוב בדרך הזה וגו'. ואין לוקין על לאו זה כיון שלא עבר בשעת ההליכה אלא כשהוא יושב שם הרי אין כאן מעשה.

שיטת הסמ"ג ברמב"ם

ובסמ"ג כתב:

צווה הקב"ה שלא ישובו ישראל למצרים שנאמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. וגרסינן בירושלמי (סנהדרין סוף פ"י) לשיבה וכו', יש תימה על כמה קהילות השוכנים שם וגם רבינו משה בר מימון הלך לשם לגור. ושמה טעמו שעלה סנחריב ובלבל כל העולם כולו וגם מצרים נתבלבלו כדתניא בתוספת דקדושין וכו' אמנם מצינו רבי יהושע שנחלק עליו במסכת ידים וכו', וגם בסוכה (נא:) אומר ואלכסנדיא מ"ט דאיענוש וכו' ואין לנו להתיר אם לא נפרש כפירוש הרא"ם וכו' לא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מארץ ישראל למצרים אבל משאר ארצות מותר.

ומבואר שפיר שדוחה טעם בלבול סנחריב מתוספתא דידים, דהתם מבואר שלמצרים נתן קצבה. אמנם דזה אי אפשר לרמב"ם דהא מפורש פסק בה' איס"ב כתוספתא בקידושין וכו"ע דאין מצרים במקומם. וכדכתב שם הרב המגיד. וכן הקשה הצד"ל ועוד.

לכן מבאר החיד"א³² דהסמ"ג מכוח קושיית אנשי אלכסנדריא מחלק בדעת הרמב"ם בין גרים לדירה. דלמרות שלעניין גרים סגי בטעמא דבלבול סנחריב מ"מ לענין איסור הדירה לא סגי, מקושיית מ"ט איענוש. ולכן צריך לומר דאיסור השיבה הוא מטעם הארץ ולא מטעם המצריים. ולפי זה הוקשה לו כיצד א"כ נתיישב הרמב"ם וכו' ותירץ דאין לנו טעם להתיר אם לא נפרש כרא"ם עכ"ד בחיים שאל.

³¹ אזהרת שנט. לרבי משה מטארני.

³² חיים שאל ס' צא אות ב.

ובזה מתיישב לנו שפיר מה דהקשנו לעיל דאי האיסור מטעם המצריים מאי שנא מניין ירד למצרים. דהסמ"ג מבאר לדעת הרמב"ם כיראים דכל האיסור הוא משום הארץ עצמה ולא משום המצריים³³, אלא שמוסיף שאין האיסור לדעת הרמב"ם אלא כאשר יורד מארץ ישראל למצרים. ובזה יוצא לנו דאין המקראי קודש דעת יחידאה בדעת הרמב"ם שהאיסור הוא משום הארץ ולא משום המצריים.

ואיך שלא יהיה אין תירוץ הסמ"ג מהני לישב מה דקשה על הרמב"ם כיצד התיישב במצרים, משום דהרמב"ם ירד מארץ ישראל למצרים. ואפשר שלא היה מפורסם אגרותיו של הרמב"ם באותם הדורות או שלא היה בהישג ידם ולא ראו כל הני רבוותא שנגררו אחר הסמ"ג, והסמ"ג עצמו את אגרותיו ודרך מסעו. והדרא קושיא לדוכתא (ריש אות ז) כיצד התיישב הרמב"ם במצרים, על מה סמך דהא דהסמ"ג אליבא דרא"ם, לא סבירא ליה.

שיטת הרדב"ז ברמב"ם

גופא על היראים דסובר שגדר המצוה היא מדיוקא דקרא דלא תוסיפון וגו' עוד וגו'. יש להקשות מה יעשה עם הפסוק "לא תוסיפו לראותם" וגו' שמשמעו דקאי על המצריים וזה הלא אי אפשר לשיטת היראים, כן הקשה הרדב"ז³⁴. וכתב הרדב"ז לתרץ ישיבת הרמב"ם:

ויש ליתן טעם שלא אסרה תורה אלא לירד לגור שם ולהשתקע כדאיתא בירושלמי וכו'. וכל היורדים תחילה לא ירדו להשתקע אלא לסחורה ואע"ג דאח"כ נשתקעו אין כאן לאו אלא איסורא בעלמא ומפני טורח הטלטול ומיעוט רווח המזונות בשאר המקומות לא חששו לאיסור זה. וכן משמע מתחלת לשון רבינו שכתב אסור להתיישב בה אלא שמסוף הלשון משמע דאיכא איסור לאו שכתב ואין לוקין על לאו זה וכו' משום שאין בו מעשה. ואפשר שהראשונים היו מפרשים כאשר כתבתי. ואי תימא תיקשי לרבינו שהרי נשתקע במצרים. ויש לומר דאנוס היה על פי המלכות שהיה רופא למלך ולשרים וגם אני נתיישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה וקבעתי שם ישיבה וכי האי גוונא מותר. ושוב באתי לירושלים.

והנה אף שיש מה לדון על ריש דבריו אי איכא איסורא או לאו וכפי שהוא עצמו נסתייג מעט בדבריו, מ"מ מדבריו למדנו דאי נתיישב במצרים מחמת אונס ליכא איסורא, דאנוס רחמנא פטרי. על אחת כמה וכמה אי ירד שם מתחילה באונס. וכמסופר על ירמיה הנביא שלקחוהו בעל כרחו יוחנן בן קרח ואנשיו איתם למצרים ואנוס היה³⁵. וכך כתב הראב"ע³⁶: ואוריה הנביא בסכנת הנפש ברח לשם, גם ירמיהו בעל כרחו הלך שם. וכדברים האלה אפשר

³³ ואפשר לדייק זה מכך שהשמיט הסמ"ג טעם החשש שילמד ממעשיהם וכידוע מה שכתב ביד מלאכי (שם, אות מו) וז"ל: הסמ"ג דרכו תמיד להלוך בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות בספרו אינו אלא כמעתיק וכו'. ובריש דברי הסמ"ג דכתב 'צוה' יוגרסינן' נראה דקיצר דברי הרמב"ם בס' המצות ואף שהעתיק מ"מ השמיט הטעם ודו"ק.

³⁴ ה' מלכים פ"ה.

³⁵ ירמיה מב.

³⁶ דברים יז, טז.

לדייק גם ברמב"ן שכתב³⁷: כי מצרים אשר ראיתם היום, הקב"ה מצוה אתכם עוד שלא תוסיפו ברצונכם לראותם מעתה ועד עולם וכו'. דייק לכתוב 'ברצונכם' משא"כ באונס ודו"ק. ואפשר באמת שהרמב"ם ומשפחתו ירדו משום סחורה ופרנסה, וירדו תחילה בהיתר ולבסוף השתקע שם הרמב"ם משום המלכות, דחשיב ליה כאנוס. ונמצא דירד בהיתר ונשתקע באונס דאז אפילו הלאו או האיסור אין כאן ואילו הן דברי הרדב"ז.

שיטת באר בשדה

עוד ראיתי בספר באר בשדה על התורה³⁸ דעמד ג"כ על קושיא זאת כיצד נתיישב הרמב"ם ושאר קהילות במצרים וכתב:

ונלע"ד ללמד זכות על השוכנים שם עפ"י מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות מלכים וז"ל: ויראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין שהיא מותרת ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים או לשכון בה והיא ביד גוים מפני שמעשיה מקולקלים ביותר מכל הארצות שנאמר כמעשה ארץ מצרים ע"כ. הרי שהטעם שאסרה תורה לדור בארץ מצרים אינו אלא מפני שמעשיה מקולקלים וא"כ בהבטל הסיבה תבטל המסובב ולזה כשכבש מלך ישמעאל ארץ מצרים וכל העם היושבים בה היסב אותם מלך ישמעאל לדתם ולנימוסם ואח"כ בהמשך הזמן נשכח מאנשי ארץ מצרים עבודתם וחוקותיהם הראשונים המקולקלים ושב ונעשו כישמעאלים שאינן עובדים עבודה זרה ואז נתיישבו בה קהילות ישראל שכבר נתבטל הטעם וחזרה להיתר. ואין להקשות מדכתב הרמב"ם שאם כבש מלך ישראל על פי בית דין דמשמע דווקא ע"פ ב"ד אבל שלא עפ"י ב"ד אפילו כבש אותה מלך ישראל אסור, דליתא, אלא עפ"י ב"ד דנקט הוא משום דאין מלך ישראל יכול להוציא את העם למלחמת רשות אלא עפ"י ב"ד כמו שכתב שם הרמב"ם בפרק הנזכר ה"א.

הנה מה שדייק בסופו בדעת הרמב"ם גבי כיבוש עפ"י בית דין יש מה לדון בזה ואין כאן מקומו, ומ"מ מדבריו למדנו שג"כ הבין שטעם איסור הלאו הוא משום המצריים ואין חלוק בין ספר המצוות ליד דבשניהם הכוונה אחת דאסור משום המצריים. ויפה כתב גבי מלכות ישמעאל. ולפי זה מובן שפיר מדוע נענשו אנשי אלכסנדריא לדעת הרמב"ם, שכן עדיין לא נוצרה דת האיסלאם ומצרים נשלטה ע"י עכו"ם ובתוכם המצריים הקדומים כדכתבנו מהלבוש. אמנם לאחר התפשטות האיסלאם נתבטלה אותה תרבות ומנהגיהם הרעים של המצריים וממילא בהבטל הסיבה נתבטל המסובב שהוא איסור הלאו, ואין עוד איסור לשוב למצרים לפי הסבר זה. וכן העלה בן דורו בשו"ת די השב³⁹.

ובזה מתורץ כיצד מצאנו קהילות ישראל שהיו יושבים במצרים עוד כבר בימי רבינו סעדיה גאון שהוא סוף תקופת הגאונים. בהקדמה לספרו על מנין המצוות מובא שהרס"ג נולד במצרים, שנת ד' אלפים תרמ"ב⁴⁰ שהוא בסוף המאה התשיעית לספה"ג. ומובן שהתיישבו עוד קודם לכן. והופעת האיסלאם הייתה כמאתיים שנה קודם, שנת ד'

³⁷ שמות יד, יג.

³⁸ לרבי מאיר בנימין מנחם דאנון.

³⁹ חלק יו"ד סי טו. רבי דוד בר יצחק בונאן מחכמי תוניס.

⁴⁰ ראה גם 'עידן התלמוד' לרב גרשון הרפנס.

אלפים שפ"ב, במאה השביעית לספה"נ. ומעשה דאנשי אלכסנדריא כתבתי להוכיח דהיה ע"י הקיסר הרומי טריאנוס הרשע והתרחש זה בסוף המאה הראשונה ותחילת המאה השנייה לספה"נ, והכל ניישב על נכון.

ומדברי באר בשדה מתבארים יפה דברי רבינו בחיי בן אשר על התורה דכתב⁴¹:

זו מצוה לשעה כדי שלא ילמדו ישראל מעשיהם. ולפי שהיו המצריים נודעים ומפורסמים בכל תועבה כענין שכתוב (ויקרא יח), כמעשה ארץ מצרים וגו'. לכך ציווה להם כן. ואינה מצווה לדורות שיאסור הכתוב הדירה במצרים לעולם, והרי אנו רואין כמה קהילות דרות שם מאז ועד היום, ואילו הייתה מצווה לדורות לא היו ישראל קדושים מקלין בזה לדור שם, ואלו עשו כן היו החכמים שבכל דור ודור מוחים בדם. ויש שסוברין שמצוה דורות היה, אבל לא אסר הכתוב הדירה במצרים אלא לאותן שבאים שם מארץ ישראל, וכן יורה לשון בדרך הזה שאתם הולכים שמגמת פניכם לארץ לא תשובון ממנו למצרים.

והנראה בדבריו שדעה קמייתא שכתב היא דעת הרמב"ם והרמב"ן ועוד, ודעה השנייה היא היראים. ולדעת הרמב"ם מבאר שמצוה זו היא מצוות שעה ולא לדורות. ותמוה הוא, דהרמב"ם בהקדמה למשנה תורה כותב בסוף:

ומנין מצות התורה הנוהגות לדורות שש מאות ושלוש עשרה מצוות מהם מצוות עשה מאתים וארבעים ושמונה סימן להם מנין אבריו של אדם. ומהם מצוות לא תעשה שלוש מאות וששים וחמש סימן להם מנין ימי שנת החמה.

ובמנין מצות לא תעשה מונה (לאו מו) שלא לשכון בארץ מצרים לעולם שנאמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. וברורים דבריו כשמש שהיא לאו לדורות. וכך גם כן כתב הרמב"ן⁴²: על דעת רבותינו היא מצות לא תעשה לדורות וכו'. וכן אחריהם שאר מוני המצוות, ומה לו לרבינו בחיי לעמוד מכנגד. וכבר תמה עליו הצידה לדרך⁴³:

קשה לי איך אפשר לומר דזו מצות שעה ולא לדורות שהרי תלמוד ערוך ברור מללו בפרק החליל (סוכה נא): קאמר בהדיא דאנשי אלכסנדריא דקטלינהו אלכסנדר מוקדון מאי טעמא איענוש, משום דעברו אהאי קרא לא תוסיפון וכו' אינהו הדר אתו וכו'. הרי קמן מבואר דמצוה זו לדורות וכן כתב בהדיא הרמב"ם, והסמ"ג וכל המחברים המונים מנין תרי"ג מצוות.

וכן הוא בחיד"א⁴⁴. ברם, דוחק גדול לומר כן על גדול ושר בישראל כרבינו בחיי. דלא יתכן דילך לבדו בפירושו ויניח כל הני רבוותא ולכן הנראה בעיני דפירוש כוונתו מצוה לשעה, היינו, מצוה התלויה בטעם ולכן בהבטל הסיבה נתבטל המסובב וכדלעיל בשם הבאר בשדה. וזהו שכתב לדעת הרמב"ם דכל האיסור הוא משום המצריים, דבהסתלקם יותר לא יהיה אסור לשוב למצרים. ובזה ג"כ תתורץ קושיית הצידה לדרך עליו מאנשי אלכסנדריא וכדכתבנו לעיל דאז מצרים הייתה עוד אסורה, כן נראה לי.

⁴¹ דברים יז, טו.

⁴² שמות יד, יג.

⁴³ דברים יז, טו.

⁴⁴ חיים שאל ס"י צא אות ב.

שיטת הריטב"א

ובחידושי הריטב"א כתב טעם אחר לתרץ ישיבתם של קהילות ישראל במצרים⁴⁵:

והנכון יותר שאין האיסור ההוא אלא בזמן שישראל שרויין על אדמתם אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי הארץ כל חוצה לארץ אחד הוא ואין איסור אלא שלא לצאת מדעת מן הארץ לחוצה לארץ.

ולפי דבריו ג"כ מתיישב מה דהקשנו על הרמב"ם דכיצד נתיישב. וכן מה דהיה קשה מאנשי אלכסנדריא, שבזמן שעוד היו ישראל על אדמתם היה. ואפשר דהאידינא מקרי ישראל שרויין על אדמתם. אח"כ ראיתי בשו"ת ציץ אליעזר⁴⁶ דכתב ליישב הרמב"ם לפי הריטב"א (אות ג). וכתב (אות ז):

ולפי האמור, הנה כהיום הזה שארץ ישראל ב"ה תחת ידינו בלי עול זרים וכל נדחי ישראל לתפוצותיו נקראים לבוא אליה ולתהיישב בה, ומאיך בארץ מצרים אנשים מבנ"י בה מעט מאוד, אם כן יש על כן לחוש יותר מללכת להתיישב במצרים ואדרבא יש לעשות כל המאמצים להוציא משם מה שנשאר עוד שם וכו' דיש לחוש דאולי חזר כבר האיסור למקומו, אלא אם כן נאמר שההיתר הוא עד היום ההוא שיתקע בשופר גדול ויבואו האובדים מארץ האשור והנדחים מארץ מצרים וכו'.

וכריטב"א כתבו המהרש"ל על הסמ"ג (לאו רכז), כנה"ג הגהות על ה' מלכים ועוד⁴⁷.

אולם בשו"ת יחווה דעת⁴⁸ כתב על דברי הריטב"א וז"ל:

אבל תירוץ זה לא יתכן לאומרו לדעת הרמב"ם, שכתב להלכה פסוקה שמותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים, ומבואר שלדעתו הלכה זו נוהגת גם בזמן הזה וכו'.

עוד כתב שם להשיג על טעם ההיתר משום מצרים שנתבלבלה ואין המצריים במקומם:

ובאמת שהרמב"ם עצמו (פ"ה ה' מלכים) אינו סובר לחלק בזה, שהרי פסק בסכינא חריפא לאסור להתיישב בארץ מצרים ובאלכסנדריא. ומוכח שהלכה זו נוהגת גם בזמן הזה וכו' ואע"פ שהרמב"ם בפ"ה מה' מלכים ה"ח כתב גם כן, טעם האיסור בזה מפני שמעשיהם היו מקולקלים יותר מכל הארצות, שנאמר כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו. וכן כתב בס' המצות, וכן כתב הרמב"ן וכו' מכל מקום לא דרשינן טעמא דקרא להקל.

ומסיים שההיתר לשיטת הרמב"ם הוא כדברי הרדב"ז הנ"ל. גם הגאון ציץ אליעזר דחה ההיתר דמצרים נתבלבלה, וכתב (אות ט) להשיג על שו"ת די השב הנ"ל אלא שדחה טעם זה משום שלדעתו עיקר טעם האיסור הוא משום

⁴⁵ יומא לח ע"א.

⁴⁶ לרב אליעזר יהודה וולדינברג ח"י"ד סי' פז.

⁴⁷ ראה חיים שאל שם.

⁴⁸ לגר"ע יוסף ח"י"ג סי' פא.

הארץ עצמה וכנ"ל בשם היראים וסעתו. ובאות א' כתב דצריך לומר ההיתר לשיטת הרמב"ם הוא כדברי הרדב"ז. אלא שאח"כ (אות ג) כתב ששיטת הריטב"א היא היותר נכונה ושגם הרמב"ם מתיישב לפיה ע"ש.

סיכום

אתה הראת לדעת דישנם ג' דעות עיקריות בסוגייתנו: הרמב"ם, הרא"ם והריטב"א.

- **דעת הריטב"א, מהרש"ל, כנסת הגדולה, ושו"ת צי"א** - דאין האיסור להתיישב במצרים אלא כאשר ישראל שרויים על אדמתם. ואפשר דהיום חזר האיסור משום דישראל שרויים על אדמתם וכדברי הצי"א.
- **דעת הרא"ם, סמ"ג, ריב"א, הגהות מימוניות, מזרחי ועוד** - דאין האיסור אלא כאשר יורד מארץ ישראל למצרים.
- **דעת הרמב"ם** מתחלקת לשנים: יש אומרים דהאיסור לשיטתו הוא משום המצריים והאינדנא מותר לגור במצרים (ר' בחיי, פר"ח, שו"ת די השב, באר בשדה).
ויש אומרים דהאיסור הוא משום הארץ ואין היתר לגור במצרים אלא כאשר יורד בהיתר כלשון הרמב"ם (ה"ח) וכדברי הרדב"ז (שו"ת יחיה דעת).

והעולה מכל האמור: מותר לירד לסחורה. וכן עיתונאים היורדים לאסוף מידע במצרים מותר (ירושלמי). לרדת להשתקע שם, היינו לילך להתיישב שם אסור וכל שכן דרך ארץ ישראל דרבים הם האוסרים. ולהעיר מהראב"ע (דברים יז, טז) דכתב וז"ל: והנה יצטרך למען הרבות סוסיו, שיחטיא העם לשוב אל מצרים. וזה דבר ברור, כי השם גאלם משם, ובשובם יחללו השם וכו' עכ"ל. שגריר יהודי היורד לגור במצרים מטעם הממשל נראה דמותר, משום שיורד לפרנסתו ולזמן קצוב (בדרך כלל) וכדברי הרדב"ז. ועוד דיורד לשם משום דרכי שלום.